

Ένα Εκπαιδευτικό Πλαίσιο Σχεδιασμού Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Χαρούλα Αγγελή
cangeli@ucy.ac.cy
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το περιβάλλον της συνεργασίας

- Συνεργασία μεταξύ πανεπιστημιακών και ερευνητών από οκτώ διαφορετικά πανεπιστήμια που βρίσκονται σε οκτώ διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες (Κύπρος, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Δημοκρατία της Τσεχίας, Φιλανδία). Τα άτομα αυτά είχαν επιλεγεί γιατί είχαν αρκετές εμπειρίες με προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, είτε ως εκπαιδευτές είτε ως ερευνητές.
- Η συνεργασία αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας μεθοδολογίας ή ενός εκπαιδευτικού πλαισίου για τη στήριξη του σχεδιασμού και της ανάπτυξης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Η έρευνα επιχορηγήθηκε με 360,000 ευρώ από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Σωκράτης-Μινέρβα.

Μεθοδολογία

- Ανάλυση 36 συνολικών περιπτώσεων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, αποτελούσαν καλά δείγματα περιπτώσεων (best cases).
- Κάθε εταίρος εντόπισε τέσσερις ή πέντε περιπτώσεις από τη χώρα του/της.
- Οι περιπτώσεις ήταν μαθήματα πανεπιστημιακού επιπέδου, βασισμένα 100% στο Διαδίκτυο ή υβριδικού/μικτού τύπου, δηλαδή μαθήματα που συνδύαζαν την απευθείας διδασκαλία με την ηλεκτρονική μάθηση.

Μεθοδολογία

- Χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων με τους «κατόχους» των περιπτώσεων (π.χ., διδάσκοντες των μαθημάτων) .
- Οι ερωτήσεις κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων αποσκοπούσαν στη συλλογή ποιοτικών πληροφοριών, που θα επέτρεπαν σε βάθος ανάλυση των περιπτώσεων.
- Η συλλογή δεδομένων για την κάθε μια περίπτωση περιείχε τις ακόλουθες πληροφορίες:
 1. Εισαγωγή/ιστορικό της περίπτωσης,
 2. Περιγραφή του σκοπού της περίπτωσης,
 3. Στόχοι,
 4. Τεχνικά μέσα/πλατφόρμα που χρησιμοποιήθηκε,
 5. Διδακτικές προσεγγίσεις ηλεκτρονικής μάθησης,

Μεθοδολογία

- Η συλλογή δεδομένων για την κάθε περίπτωση περιείχε τις ακόλουθες πληροφορίες (συνέχεια):
 6. Σχεδιασμός και ανάπτυξη μαθησιακού υλικού,
 7. Διαχείριση του μαθήματος και,
 8. Αποτελέσματα σχετικά με τις επιδόσεις των μαθητών (αξιολόγηση μαθητών).
- Οι πληροφορίες αναλύθηκαν ποιοτικά και ποσοτικά (περιγραφικά στατιστικά στοιχεία).

Αποτελέσματα

- **Διδακτικές προσεγγίσεις ηλεκτρονικής μάθησης**
 - **Ενθαρρύνουν τη δια-δραστικότητα των μαθητών με το υλικό μάθησης και προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων σε μια προσπάθεια δημιουργίας μιας κοινότητας μάθησης.**

Διδακτικές προσεγγίσεις ηλεκτρονικής μάθησης

- Με τη βοήθεια συστημάτων, όπως τα εργαλεία ασύγχρονης επικοινωνίας, οι διδάσκοντες:
 - (α) εμπλέκουν τους φοιτητές σε συζητήσεις
 - (β) αξιοποιούν τη διαμορφωτική αξιολόγηση
 - (γ) παρέχουν έγκαιρη ανατροφοδότηση.
- Η συμβολή του διδάσκοντος θεωρείται ουσιώδους σημασίας καθώς χρησιμοποιεί διάφορες στρατηγικές για να διευκολύνει τη συνεργασία, διευκρίνιση θεμάτων, ενθάρρυνση του προβληματισμού εκ μέρους των φοιτητών και εμπλοκή των φοιτητών σε μετα-γνωστικές διαδικασίες.
- Σε μερικές περιπτώσεις, αξιοποιήθηκε επίσης η δημιουργία γνωστικής σύγκρουσης (με στόχο την αποσταθεροποίηση παρανοήσεων) η οποία συνήθως οδηγεί στην οικοδόμηση της γνώσης.

Αποτελέσματα

■ Ανάπτυξη ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού

- Η πλειοψηφία των ιδρυμάτων θέτει γενικές κατευθυντήριες γραμμές για το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών.
- Σε καμία από τις περιπτώσεις δεν έγινε αναφορά στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς Διδακτικών Μονάδων (ECTS), ωστόσο ήταν κάτι που δεν ρωτήθηκε ευθέως στη συνέντευξη.
- Σε δεκατρείς από τις περιπτώσεις, ο ίδιος ο διδάσκων ανέπτυξε το υλικό του προγράμματος.

Ανάπτυξη ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού

- Σε 21 περιπτώσεις υπήρχε ομάδα ειδικών επί του αντικειμένου, καθώς και ειδικών σε πολυμέσα και τεχνικά θέματα που συνεργάστηκαν στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής.
- Επιπρόσθετα, τρία από τα προγράμματα ανέθεσαν σε τρίτους την ανάπτυξη περιεχομένου και δύο προγράμματα βασίστηκαν στην ανάπτυξη περιεχομένου από τους φοιτητές.

Ανάπτυξη ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού

- Συναφής με το θέμα της παραγωγής περιεχομένου ήταν η Πλατφόρμα που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή ή τη φιλοξενία του υλικού.
- Η χρήση της πλατφόρμας αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανησυχίας στη διαδικασία συγγραφής, καθώς τα συστήματα αυτά επιβάλλουν συνήθως ένα σχεδιασμό για την πλοήγηση και την παρουσίαση του υλικού.
- Είναι δυνατό να επιβάλλουν επίσης περιορισμούς ως προς το είδος του υλικού που μπορεί να εισαχθεί (δηλ. το βαθμό στον οποίο στηρίζει τα πρότυπα μαθησιακά αντικείμενα (learning object standards), όπως είναι τα IEEE Learning Object Metadata, IMS Content Packaging, IMS Simple Sequencing, και IMS Learning Design).

Ανάπτυξη ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού

Πλατφόρμα	Συχνότητα
WebCT	11
IntraLearn	3
Moodle	6
Πλατφόρμα ιδρύματος	7
Optima	4
Synergo	1
Topclass	2
Άλλη	2
Σύνολο	36

Αποτελέσματα

■ Αξιολόγηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

- Ποσοστό πέραν του 60% των οργανισμών διαθέτουν ήδη σχέδιο αξιολόγησης ή πρόκειται να το εισαγάγουν σύντομα.
- Γενικός στόχος της αξιολόγησης είναι κυρίως η ποιότητα της εμπειρίας μάθησης και η ικανοποίηση των φοιτητών, η ποιότητα του σχεδιασμού του προγράμματος, η ποιότητα της ηλεκτρονικής διευκόλυνσης και σε λιγότερο βαθμό η ικανοποίηση των διδασκόντων.
- Οι αξιολογητές είναι στις πλείστες περιπτώσεις φοιτητές ή/και διδάσκοντες, σε ορισμένες περιπτώσεις ένας εξωτερικός οργανισμός, ερευνητές και καθηγητές ή πανεπιστημιακό κέντρο εκπαίδευσης.

Αξιολόγηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

- Η αξιολόγηση διεξάγεται κυρίως στο τέλος και λιγότερο συχνά κατά τη διάρκεια του προγράμματος.
- Η ομάδα-στόχος της αξιολόγησης είναι στις πλείστες περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί/διδάσκοντες (περίπου 90%). Από την άλλη, μόνο στο 4% περίπου των περιπτώσεων αξιολογούνται αυτοί που αναπτύσσουν περιεχόμενο (αν είναι άλλοι από τους διδάσκοντες).
- Μερικοί οργανισμοί αξιολογούν τους διαχειριστές των προγραμμάτων καθώς και το τεχνικό προσωπικό.

Αποτελέσματα

■ Διαχείριση

- Ο όρος «διαχείριση» σημαίνει να διαπιστώσουμε πώς οργανώνονται οι δραστηριότητες ηλεκτρονικής μάθησης στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- Μήπως υπάρχει ένας συνεπής και συστηματικός τρόπος διαχείρισης της οργάνωσης ηλεκτρονικής μάθησης;

Διαχείριση

- Οι οργανισμοί που έχουν ξεκάθαρους στόχους για την ηλεκτρονική μάθηση σε οργανωτικό επίπεδο, είτε διαθέτουν ξεχωριστή στρατηγική ηλεκτρονικής μάθησης είτε αυτή αποτελεί μέρος της γενικής στρατηγικής του οργανισμού.
- Σε πολλές περιπτώσεις, η διαχείριση των έργων ηλεκτρονικής μάθησης δεν έχει αναπτυχθεί σε συστηματική δράση σε οργανωτικό επίπεδο. Πρόκειται περισσότερο για μια δραστηριότητα η οποία εξαρτάται από τα άτομα που εργάζονται στο έργο.

Αρχές για το Σχεδιασμό Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

- **Διδακτικές προσεγγίσεις ηλεκτρονικής μάθησης**
 - Εξέταση του ρόλου των διδασκόντων σε προγράμματα εξ αποστάσεως μάθησης.
 - Προσδιορισμός των μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας και συνεργασίας.
 - Προσδιορισμός δεικτών μιας πραγματικής ηλεκτρονικής κοινότητας μάθησης μεταξύ μανθανόντων και διδασκόντων σε προγράμματα εξ αποστάσεως μάθησης.

Εξέταση του ρόλου των διδασκόντων σε εξ αποστάσεως προγράμματα

- Ποια ηλεκτρονικά εργαλεία χρησιμοποιούν;
- Τι κάνουν σε ένα ηλεκτρονικό σύστημα μάθησης;
 - Επεξηγούν τους στόχους του προγράμματος και τις ευθύνες των μαθητών;
 - Παρέχουν γενικές συμβουλές και ενθαρρύνουν τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά σε ηλεκτρονικές συζητήσεις;
 - Παρέχουν στους φοιτητές ανατροφοδότηση;
 - Ποιες στρατηγικές χρησιμοποιούν για τη διαχείριση του ηλεκτρονικού συστήματος μάθησης;

Προσδιορισμός των μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας και συνεργασίας

- Σε ποιο βαθμό χρησιμοποιούνται οι ηλεκτρονικές συζητήσεις (ασύγχρονη επικοινωνία),
- το chat (σύγχρονη επικοινωνία),
- το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο,
- οι εικονικές ώρες γραφείου,
- η τηλεδιάσκεψη και
- οι ηλεκτρονικοί συνεργατικοί χώροι εργασίας.

Προσδιορισμός δεικτών μιας πραγματικής ηλεκτρονικής κοινότητας μάθησης μεταξύ μανθανόντων και διδασκόντων σε εξ αποστάσεως προγράμματα

- Πώς ο διδάσκων επικοινωνεί με τους φοιτητές και πώς οι φοιτητές επικοινωνούν με τους άλλους φοιτητές στα πλαίσια του ηλεκτρονικού συστήματος μάθησης καθώς και με τον διδάσκων;
- Ποιες στρατηγικές χρησιμοποιεί ο διδάσκων για να διευκολύνει μια συζήτηση και πώς ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των μανθανόντων;
- Σε ποιο βαθμό οι φοιτητές εμπλέκονται σε εποικοδομητικό διάλογο και συνεργάζονται με άλλους για την οικοδόμηση γνώσης;

Ανάπτυξη ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού

- Ποια είναι η διαδικασία ανάπτυξης του περιεχομένου (παιδαγωγικός σχεδιασμός);
- Πώς διεξάγεται η διασφάλιση ποιότητας της ανάπτυξης του περιεχομένου;
- Είναι δυνατό οποιοδήποτε επίπεδο επαναχρησιμοποίησης του περιεχομένου;
- Μήπως η δια-λειτουργικότητα του περιεχομένου αποτελεί σημαντικό θέμα ανησυχίας;
- Πώς αντιμετωπίζει ο οργανισμός θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας του περιεχομένου που αναπτύχθηκε;

Αξιολόγηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

- Το εκπαιδευτικό ίδρυμα θα πρέπει να ετοιμάσει ένα σχέδιο αξιολόγησης.
- Τόσο η αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών όσο και η αξιολόγηση ολόκληρου του προγράμματος αποκτούν επιπρόσθετη σημασία καθώς αναπτύσσονται νέες τεχνικές.
- Για τους λόγους αυτούς, το ίδρυμα θα πρέπει να διεξάγει διαρκή και συμμετοχική έρευνα βάσει αποδεικτικών στοιχείων, για να διαπιστωθεί κατά πόσο τα προγράμματα εξ αποστάσεως μάθησης επιτυγχάνουν τους στόχους τους.
- Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας έρευνας είναι δυνατό να επηρεάσουν τη μελλοντική πολιτική και τους προϋπολογισμούς του ιδρύματος.

Αξιολόγηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

- Η αξιοπιστία του τεχνολογικού συστήματος παράδοσης είναι όσο το δυνατό μεγαλύτερη.
- Το διδακτικό προσωπικό έχει στη διάθεσή του τεχνική βοήθεια κατά την ανάπτυξη του προγράμματος.
- Τα μέλη του διδακτικού προσωπικού να βοηθούνται στη μετάβαση από τη διδασκαλία σε αίθουσα στη διδασκαλία μέσω διαδικτύου.

Διαχείριση

- Η ηλεκτρονική μάθηση πρέπει να περιλαμβάνεται στη στρατηγική του οργανισμού.
- Για να διασφαλιστεί συμμόρφωση με την στρατηγική ηλεκτρονικής μάθησης, ο οργανισμός θα πρέπει να κατονομάσει ένα πρόσωπο/ μια ομάδα η οποία θα επιβλέπει την εφαρμογή της στρατηγικής και θα παρακολουθεί την πρόοδο προς επίτευξη των στόχων.